

FENOMENUL FAKE NEWS ÎN MASS-MEDIA

Nina DUBOVCA

CZU: 070.431:343.52

ninuta.dubovca@gmail.com

The vitality of the information flow is ensured by the new media trends, they allow the public access to a wide range of information, in record time and in an interactive way, to capture the interest of Internet users.

However, even if the media explosion is considered a breakthrough, it also brings to light negative phenomena, such as fake news, which is increasingly discussed by journalists and media experts and beyond.

Dintotdeauna noutatea și inovația au reprezentat elemente de atracție pentru consumatori. În acest sens, domeniul comunicării de masă nu este o excepție. Mijloacele de informare, atât cele tradiționale, cât și noile media joacă un rol primordial în difuzarea și menținerea unui circuit informațional continuu. Totuși, vitalitatea fluxului informațional o asigură noile tendințe media, acestea permit publicului accesul la un spectru larg de informații, în timp record și într-un mod interactiv, care să capteze interesul internaților.

Cu toate acestea, chiar dacă explozia mijloacelor de comunicare este considerată un progres, aduce în vizor și fenomene negative, precum *fake news*-ul, discutat tot mai frecvent de jurnaliști și experți în domeniul media, și nu numai. Din acest motiv, am considerat necesar studierea acestui fenomen, actualitatea lucrării fiind determinată de amploarea pe care o are în prezent fenomenul de dezinformare, dar și de impactul major pe care îl are acesta asupra societății și asupra formării opiniilor, ținând cont de faptul că zilnic sunt puse în circuit știri false, cărora, din lipsă de timp sau neatenție, le dau curs și multe instituții media. Ipoteza temei rezidă în ideea că în condițiile tehnologizării informaționale și adaptării rapide a mijloacelor de informare în masă tradiționale la cerințele impuse în spațiul virtual, instituțiile media și jurnaliștii trebuie să pună un accent deosebit pe calitatea materialelor publicate, veridicitatea informațiilor, diversitatea surselor și nivelul de educație a publicului, dar să nu susțină sub nicio formă difuzarea informațiilor eronate și a știrilor false.

Scopul cercetării, pe de o parte, este de a studia apariția și evoluția fenomenului *fake news* și identificarea posibilităților de combatere a

acestui fenomen, iar pe de altă parte, de a demonstra la nivel teoretic că fenomenul fake news este o consecință negativă a evoluției noilor media, iar la nivel practic de a identifica știri false difuzate de site-uri fantomă și ulterior regăsite în presa națională și internațională, care au avut un impact major asupra publicului.

În această ordine de idei, am citat mai multe lucrări științifice ale cercetătorilor și experților naționali și internaționali, care au abordat în scrierile lor tematica evoluției internetului și a noilor media, dar și schimbările majore care au avut loc în circuitul informațional în contextul dezvoltării fake news. Tot aici am studiat apariția și evoluția fenomenului fake news, context în care am făcut referire la cele patru etape de evoluție web 1.0, 2.0, 3.0 și 4.0. Un material bibliografic semnificativ în acest sens este lucrarea Marianeii Tacu *New Media: De la web 1.0 la web 4.0* în care autoarea a explicat sistemul tehnico-social destinat interacțiunilor dintre oameni, desfășurate cu ajutorul tehnologiilor informaționale, dar a și descris pe larg caracteristicile celor trei de WWW – prin rapiditate, spațiu de stocare nelimitat, interactivitate și lipsa barierelor spațiotemporale [1, p. 67].

Despre evoluția mijloacelor de comunicare, prin implicit al noilor media, a scris și Liliana Rusu în articolul „Noile media: aspecte definitorii”, în care ne propune o viziune aparte despre noile tehnologii de informare și comunicare. Autoarea menționează faptul că acestea au reformat total cultura media, oferind și o definiție pentru acest fenomen „noile media reprezintă sistemul de comunicare în masă reînnoit, care însumează următoarele forme: website-uri, bloguri, forumuri, rețele de socializare, proiecte de colaborare (wikis), site-urile de stocare și transmitere a fotografiilor și informațiilor video, presa on-line, radioul și TV în format digital” [2, p. 217].

De asemenea, în lucrare am oferit definiții ale manipulării, dezinformării care au tangență directă cu informațiile eronate.

Cercetătorul Andrei Maftei menționează faptul că știrile false se asociază cu un război de tip hibrid, deoarece pot afecta credibilitatea instituțiilor statului, pot să destabilizeze economia, democrația, sistemul politico-administrativ și social [3]. Informații complexe ce vizează fenomenul dezinformării pot fi găsite și în cartea scrisă de Vladimir Volkof, *Misinformation Treaty* (Tratat de dezinformare) care definește

manipularea „drept o tehnică ce permite furnizarea de informații generale eronate unor terți, determinându-i să comită acte colective sau să difuzeze judecăți dorite de dezinformatori” [4, p. 4].

Cercetătorul a formulat și o serie de strategii și tactici de contracarare a acestui fenomen, specificând mai multe modalități de protecție împotriva dezinformării. În acest context, am încercat să identificăm posibilități de combatere a informațiilor cu caracter fals, oferind câteva referințe despre cum putem distinge o știre adevărată de una care poartă un caracter eronat. Aici am consultat articolul lui Ionuț Corfu, „Fake news. Ai grijă ce citești! Cum poți să faci diferența între știri false și știri reale”. Autorul a realizat câteva criterii pentru a putea face mai ușor diferența dintre un site de știri reale de unul ce prezintă materiale de presă false [5]. Totodată, acest capitol are la bază și informații generale, dar și aspecte importante despre fenomenul fake news, de la cadrul legal la normele etice în contextul exercitării profesiei de jurnalist. Reprezentăm și partea practică a lucrării, studiul de caz ce presupune o analiză a stării de lucruri din jurnalismul autohton, dar și internațional. Am identificat 20 de știri false publicate pe portalurile media naționale și internaționale, în perioada ianuarie - martie 2020, difuzate de site-uri fantomă, dar și de unele instituții media credibile, care, din imprudență sau lipsă de profesionalism, au publicat știri false având un impact major asupra consumatorului de informație.

Știrile au fost selectate pentru analiză în funcție de următoarele criterii: știrea conține informații false, fie denaturează realitatea parțial sau în întregime; informația din știre a fost infirmată de instituții media credibile; știrea diseminează informații false cu intenția de a înșela publicul; știrea falsă a fost preluată și de alte instituții mediatice; informația din material nu are la bază surse sigure și de încredere; știrea falsă a fost distribuită pe rețelele sociale. Lucrarea cuprinde și o serie de concluzii referitoare la tema abordată. O concluzie generală este faptul că nu există suficiente studii, din punct de vedere practic, pentru a vedea efectele și impactul știrilor false asupra publicului, și chiar dacă la nivel internațional autoritățile luptă activ pentru combaterea dezinformării și a manipulării, impunând amenzi și aplicând sancțiuni celor care diseminează informații cu caracter fals, în Republica Moldova nu există nicio penalizare concretă.

Pentru a eficientiza tendințele new-media în practica jurnalistică, privind combaterea fenomenului *fake news*, am expus câteva recomandări în acest sens:

1. Jurnaliștii sunt cei care formează opinia publică și pot influența, într-o oarecare măsură, modul de gândire al internauților. Din acest motiv, atunci când publică vreun material trebuie să se conducă de normele etice prevăzute în Codul deontologic al jurnalistului și să prezinte realitatea într-o manieră corectă și echidistantă.

2. Trebuie să învățăm consumatorii să utilizeze în mod corect și responsabil noile media, care în ultima perioadă servesc drept instrument de informare în masă.

3. Mediatizarea mai frecventă de către instituțiile media a materialelor jurnalistice, care să le vorbească oamenilor despre cum identificăm știrile false, să le ofere indicii, sfaturi în acest sens, pentru a diminua promovarea informațiilor cu caracter eronat.

4. Raportarea știrilor care poartă un caracter fals și exprimă atitudini greșite. Indicată și chiar necesară este să verificăm întotdeauna faptele și informațiile din surse sigure și de încredere în mod încrucișat.

5. Rețelele sociale Facebook, Twitter, Instagram, Odnoklasniki, Vkontakte să-și ajusteze și adapteze anumiți parametri de funcționare, pentru a nu amplifica prin intermediul acestor platforme răspândirea știrilor false.

Referințe:

1. TACU, M. New media: de la web 1.0 la web 4.0. În: *Valori ale mass-mediei în epoca contemporană*. Vol. VI. Coordonatori: G. STEPANOV, M. TACU. Chișinău: CEP USM, 2016. 256 p.
2. RUSU, L. Noile media: aspecte definitorii. În: *Valori ale mass-mediei în epoca contemporană*. Volumul VI. Coordonatori: G. STEPANOV, M. TACU. Chișinău: CEP USM, 2016, 256 p.
3. MAFTEI, A. *Tentaculele războiului hibrid. Rafinarea dezinformării*.
4. VOLKOFF, V. *Tratat de dezinformare*. Ediția du Rocher. Iași: Multiprint. 247 p.
5. CORFU, I. *Fake news. Ai grijă ce citești! Cum poți să faci diferența între știri false și știri reale*.